

4. Қарағанды облысының 2025 жылғы өлкетану әдебиеттерін насихаттауға арналған көмек құралы: Библиографиялық әдебиеттер көрсеткіші / Н. В. Гоголь атындағы Қарағанды облыстық әмбебап ғылыми кітапханасы; құраст. С.О.Телпебаева. – Қарағанды, 2024 – 58 б
5. Евней Арыстанұлы Бөкетов: Биобиблиогр. көрсеткіш / Бас ред. Е.Қ. Көбеев; жауапты ред. Р.М. Жұмашев; құраст.: Д.Р. Альмагамбетова, А.Қ. Әбдірейімова, Л.А. Ершова. — Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2015. — 113 бет.
6. Д.К. Куандықова, Е.Букетовтың прозасындағы бейне жасау шеберлігі // Известия НАН РК. Серия филологическая, 2006. № 5. С.16-19
7. Жұмағали, С. Ғалымның аудармасы сахналанды / С. Жұмағали // Орталық Қазақстан. — 2005. — 9 сәуір.
8. Бөкетовтің 95 жылдығына орай шыққан мақалалар жинағы. Қарағанды, 2020ж.

ӘОЖ 801.313:811.512.122

ЕВНЕЙ АРЫСТАНҰЛЫ БӨКЕТОВТІҢ ЕСІМІ ЖАЙЫНДА

Рахымберлина С.Ә., академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан
Смаилова А.Ш., академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан

Биыл туғанына 100 жыл толып жатқан Евней Арыстанұлы Бөкетов – ғұлама ғалым, ұлағатты ұстаз, жазушы, ақын, драматург, аудармашы. Қарағанды зерттеу университетінің тұңғыш ректоры, білікті басшы, академик. Евней Арыстанұлы химия-металлургия саласын терең зерттеген ғалым, ғылымдағы өнертабыстардың, жаналықтардың авторы ғана емес, өмірдің әр саласын жіті зерделеген, дер кезінде үн қосып отырған қоғам қайраткері. Осындай ұлы адамның есімі алғаш естіген адамды ойландырмай қоймайтыны ақиқат. Әсіресе білім алушылардың тарапынан жиі қойылатын сұрақтар: «Неге Евней?», «Ұлты қазақ па?», «Есімнің мағынасы қандай?», «Қазақтың есімдер жүйесінде бар ма?», «Араб тілінен енген сөз бе?» т.б. Шыны керек, ономастика саласы бойынша ізденіп, қазақ антропонимикасы бойынша зерттеу жұмысымен айналыса бастағаннан, осы сұрақтың жауабы бізді де қызықтырды. Ғалым туралы ғұмырнамалық зерттеулерден, естеліктерден, өзінің шығармаларынан іздеп жүрген жауабымыз Қарағанды университетіндегі Е.А.Бөкетов мұражайынан табылды. Басына қиын-қыстау күн туып, шығармаларын жариялауға шектеу қойылған тұста «Орталық Қазақстан» газетінің бас редакторына өзінің шын есімінің Ибн-Қабиден екендігі, мүмкіндік болып жатса, Қабиден Арыстанов атымен шығаруға болатындығы туралы өтініш-хаты сақталған. «Это было выходом из тупика, ибо существовал полный негласный запрет на появление его сочинений. Это была последняя прижизненная публикация», – деп еске алады ғалым-жазушының туған бауыры Қамзабай Арыстанов («Друг мой, брат мой» кітабы). Сөйтіп, Евней Бөкетовтің қаламынан шыққан ең соңғы «Күдік құрт» деген әңгімесі облыстық «Орталық Қазақстан» газетінің 24 және 25 қыркүйек 1983 жылғы №221 (14853); №222 (14854) нөмірлерінде *Қабыкен Арыстанов* деген бүркеншік атпен жарық көреді.

Сонымен *Ибн-Қабиден – Ибнай – Евней – Қабыкен* есімдерінің қайсысы ресми, қайсысы бейресми, қайсысының заңды күші бар, қайсысы отбасы, сынып, ауыл арасында ғана қолданылған, әр есімнің пайда болып, қолданысқа түсуіне не әсер етті деген сұрақтарға жауап іздеп көрейік.

Әр халықтың өмір сүру салты, дүниетанымы, бастан өткізген түрлі тарихи жағдайлары ұлттың санасында, мінез-құлқында, тілінде сақталатыны мәлім. Халық тілі – тарихи санадан жойылған, есте қалмаған бағзы замандардағы оқиғаларды, дала заңына бағынған әдет-ғұрып пен салт-сананы өзінің қойнауындағы мақал-мәтел, нақыл сөздерінде, жұмбақтары мен жаңылтпаштарында, тұрақты сөз қолданыстарында сақтап қалып, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізуші алтын қазына. Сондай қазынаның бірі де бірегейі – тілдегі атаулар, ономастикалық бірліктер. Ғалымдар кісі есімдері мен жер-су атауларынан қазіргі қолданыста жоқ сөздерді, аталымдарды тауып, қызықты деректер келтіреді. Қазақ есімдерін зерттеп, олардың мағыналық-құрамдық мәселелерін, пайда болу кезеңдерін анықтап, есімдердің түрлеріне сипаттама жасаған қазақ антропонимикасының негізін қалаушы профессор Т.Жанұзақ: «Халықтың әдет-ғұрып, тарихи дәстүрлері мен кісі аттарының арасында тозбас желі бар», – деген қорытынды жасайды [1, 23].

Кісі есімдерінің кейбірі құжатқа жазылып, заңмен бекітіліп, өмір бойы қолданыста болуы мүмкін, ал кейбірі кейде уақытша, кейде ұзақ уақыт тек ауызекі қолданыста ғана болып, құжаттарда жазылмауы да мүмкін. Осы белгілеріне қарап, кісі есімдерін ресми кісі есімдері және бейресми кісі есімдері деп қарастыруға болады. Ресми топтағы есімдер, яғни адамның төл есімі, әке аты, тегі көпшілікке таныс, қоғамдық қарым-қатынаста қолданылады, тууы туралы куәлік пен төлқұжатында, соның негізінде адам өмірінің барлық кезеңінде қолданыста болып, басқа қоғам мүшелерінен ажыратушы, айырушы қасиетке ие болады. Ал бейресми топтағы есімдердің пайда болуы, қолданылу жағдайы мен антропонимдер жүйесіндегі орны түрліше болуы мүмкін.

Ресми есімдерге құжаттарда жазылған, мемлекеттік тіркеуде (АХАТ) заңмен бекітілген кісінің төл есімі, әкесінің аты, тегі жатса, бейресми есімдерге белгілі бір ортада ғана, көпшілік жағдайда уақытша қолданылатын, таралу ауқымы шектеулі лақап ат, бүркеншік есім және кісінің өз есімінен жасалған не туыстық қатынасты білдіретін құрметтеу, еркелету, жақсы көру мәніндегі қосалқы есімдері жатады.

Антропонимиканы зерттеуші ғалымдар кей жағдайда бейресми есімдердің де құжатқа жазылып, мөрмен бекітіліп, ресми сипат алып, ресми құжаттарда жазылатынын айтады. Шындығында да, ресми деректерде, кітаптар мен оқулықтарда шын есімі қоса көрсетілгенімен, көпшілікке сол тұлғаның бейресми есімі таныс, халық сол есімі арқылы біледі, таниды. Халқымыздың когнитивтік санасынан мәңгілік орын алған, тарихта ресми емес есімдерімен қалған *Абылай /Әбілмансұр/, Қабанбай /Ерасыл/, Абай /Ибраһим/, Шоқан /Мұхаммедһанафия/, Ыбырай /Ибраһим/*,

Балуан Шолақ /Нұрмағамбет/, Қаныш /Ғабдулғани/, Күләш /Гүлбаһрам/, С.Шәріпов /М. Дәулетшин/, Ә. Тарази /Ә. Әшімов/ т.б. есімдер бейресми деңгейден шығып, ресми мәртебеге ие болған есімдер болып табылады. Тілден тыс түрлі факторларға қатысты туған бейресми есімдер тобының кісінің төл есіміне қосымша есім болып таңылып, кей жағдайда оны мүлде ауыстырып, үнемі қолданыста болғандықтан ресми сипат алатынын байқауға болады. Бұдан ол есімдер ресми болып кетеді деген пікір тумаса керек. Тарихи тұлға есімдерінің кітаптар мен оқулықтарда берілу тәртібі бұл ойымызға дәлел бола алады: *Абай* (Ибраһим) Құнанбаев, *Шоқан* (Мұхаммеданафия) Уәлиханов, *Абылай хан* (Әбілмансұр), *Шал ақын* (Тілеуке Құлекеұлы) т.б.

Зерттеушілер бейресми есімдерді лақап есім, бүркеншік есім және қосалқы есімдерге бөліп, аталған есімдердің табиғаты, ерекшелігі, жасалу жолы, бір-бірінен айырмашылығы сияқты мәселелерді қарастырады. Есімдердің аталған топтары жөнінде ономаст-ғалым Т.Жанұзақ: «Қазақ есімдері қоғамда және күнделікті өмірде атқаратын функциясы мен құрылысына қарай бірнеше салаға бөлінеді. Адамның шын атымен қатар лақап, қосалқы есімдердің болуы өмірде бар құбылыс. Қосалқы аттар табиғаты мен түсінігі жағынан лақап аттардан ерекше болғанымен өзара байланысты болып келеді», – дейді. Ғалым қазақ тіліндегі қосалқы аттардың үш түрлі жолмен жасалатындығын: «Бірінші, ислам дініне сәйкес құраннан қойылған ат және үй ішінде, туған-туыс арасында аталатын ат. Мәселен, Мұханбетрақым – Мұқамбай т.б. Екінші, ислам діні бойынша құраннан я кітаптардан қойылған есімдерді қазақша, қысқарта айту. Мәселен, Ибраһим – Абай, Мұхамметқанафия – Шоқан, Сәдуақас – Сәкен, Шаймерден – Шәкен, Әбдірахман – Әбіш, Мағрипа – Мағыш, Гүлбаһрам – Күләш, Күләш т.б. Қосалқы аттардың үшінші түріне қазіргі кезде кеңінен қолданылып жүргендері жатады. Бұл әдіс бойынша, паспорттағы аттан басқа тұрмыста қолданылатын қосалқы аты болады. Еркін – Эрик, Жолдасбек – Жора» [1, 75]. Көріп отырғанымыздай, ғалым барлық түркі халықтарында мұсылман діні негізінде құраннан қойылған аттармен қатар, әр адамның таза ана тілінде қойылған есімдері болатындығын айтады. Ғалымның қосалқы есімдерді жасаудағы алғашқы екі тәсілді бөлек қарастырып отырғандығын біріншісінің, яғни эмоционалды-экспрессивтік мәнді қысқартқан есімдердің еркелетуге байланысты қойылатынын, екінші топтың бейтарап оним, тек қазақша қысқартудан туғанын көреміз. Ал үшінші топ қазақша есімдердің өзге тілдің әсерімен қысқартылып қолданылған тұлғалары болып табылады. Бұл топқа да экспрессивтілік тән. Есімдердің қысқартылып қолданысқа түсуі қай кезде де орын алған. Бүгінгі күні де бұл жағдай жиі кездеседі, тек араб тілінен кірген есімдер ғана емес, қазақтың өз төл сөздерінен жасалған есімдер де түрлі эмоционалды-экспрессивтік реңкте қолданылады. Жақсы көру, еркелету мақсатымен кісінің қазақша өз есімінен жасалған қосалқы есімінен елге танылған тұлғалар қатарына: *Әйтеке би* (Айтық), *Ақан сері* (Ақжігіт) т.б. жатса, қазіргі кезде орыс тілінің ықпалымен жасалған *Асик* //Асхат, *Данчо*//Данияр/, *Жасик*//Жасұлан, *Айка*//Әйгерім т.б. есімдер бейресми есімнің қосалқы түріне тән. Мұндай эмоционалды-экспрессивтік мәндегі түрлі деминутив есімдердің тілдік табиғаты, қолданылу жүйесі мен ұлттық сипаты М.Д.Мұсабаеваның «Антропонимиялық «аталымдардың» этнолингвистикалық сипаттамасы» атты зерттеу жұмысының арнайы нысаны болды. Зерттеуші осы топқа жататын есімдерді антропонимиялық «аталымдар» деп атай отырып, туыстық мағынадағы «аталымдар» мен кісінің төл есімінің түрлі мақсатта қысқартылып қолданылуынан туатын антропонимиялық «аталымдарға» қатысты сөздердің тақырыптық, мағыналық және қолданыс ерекшеліктеріне тоқталады [2].

Осы топқа жататын тарихи тұлғаларымыздың есімдеріне талдау жасап көрсек, есімдердің біразының арабша не қазақша есімдерді қолданысқа ыңғайлы етіп қысқартудан туғанын көреміз. Евней Арыстанұлының арабша қойылған Ибн-Қабиден есімінің Евнейге өзгеруінің себебін ғалымның бауыры Қ.Арыстанұлы төмендегіше түсіндіреді: «Әжеміздің Ибн-Қабиденді қысқартып, *Ибнай* дейтіні есімде. Біз орыс арасында тұрдық қой. Мектепке алғаш барған күні «Как тебя зовут?» деген ұстазға Евекең «Ибнай» десе керек. Ол кісінің *Евней* деп жазып алып, құжаттардың солай толтырылып кеткенін кейіннен бір-ақ көрдік» (ауызша сұқбаттан). Шығатын қорытынды, Бөкетовтің *Ибн-Қабиден* есімінің *Евнейге өзгеруінің* себебі араб тіліндегі күрделі құрылымды есімді тұрмысқа ыңғайлы етіп қолдану әрі еркелету ниетінен туған.

Осы жерде қазақтың ұлы ғалымы Қаныш Сәтбаевтың есімінің тарихына да тоқтала кеткіміз келеді. Қаныш Сәтбаевтың шәкірті Е.А.Бөкетов ғалымның *Ғабдулғани* есімінің *Қанышқа* өзгеруін оның атасы Имантай ақсақалдың мұсылманша сауаттылығымен, діндарлығымен, қазақ қоғамының сол кездегі ерекшелігімен, нәрестеге тек арабша есімдердің берілуімен түсіндіреді [3, 120]. Демек, сөз болған есімнің екеуі де мұсылман дінінің ықпалымен берілген арабша есімдердің қысқартылып, қазақшаланған түрлері, яғни қосалқы есімдер.

Қорыта келгенде, *Ғабдулғани* – *Қаныш*; *Ибн-Қабиден* – *Ибнай* – *Ебіней* – *Евней* есімдер парадигмасын еркелету, жақсы көруден туған қосалқы есім деп қарастырамыз.

Демек, қосалқы (жанама) есімдер:

- а) әдетте, сәби кезінде қойылып, жақсы көру, еркелету мәнді болып келеді;
- ә) кісінің төл есімінің белгілі бір бөлігін сақтау арқылы қысқартылады;
- б) отбасында, яғни күнделікті тұрмыста қолданылады;
- в) мағынасы анық болмайды.

Бұл есімдерге түрлі эмоция тән, күнделікті қолданысқа ыңғайлы, соған лайықталған. Әдетте, қосалқы есімдер отбасы не туыс-туған арасында ғана қолданылса, кейде таралу ауқымы одан гөрі кеңірек, яғни ауыл көлеміне дейін болуы мүмкін. Жоғарыда аталған тарихи тұлға есімдеріне қатысты деректер қосалқы есімдердің ұлттық-халықтық деңгейге дейін жеткендігінің куәсі.

Есімдердің бейресми тобына жататын қосалқы есімдерде кісінің төл есіміне қарағанда, ұлттық сипат, ұлттық мінез-құлық, ұлттық ерекшелік басым болып келетінін көреміз. Қоғам мүшелерінің когнитивтік санасында бұл топ мол ақпарат көзін иемденген энциклопедиялық есімдер болып табылады. *Әбілмансұр*, *Ибраһим*, *Ақжігіт* есімдері оқушы үшін *Абылай*, *Абай*, *Ақан сері* есімдерінің бойындағы ақпараттың жартысын да бере алмауы мүмкін. Сол себепті де соңғы есімдер үнемі қолданыста, өмірге келген сәбилерге қойылып, ұрпақтан-ұрпаққа жете береді.

Мектеп оқушылары мен университет студенттері арасында есімдердің танымалдығын анықтауға арналған сауалнама біздің ойымызды нақтылай түседі. Сауалнамаға 14 – 21 жас аралығындағы білім алушылар қатысты, нәтижесі 1-кестеде берілген.

Талдау: Бұл тізімде берілген 30 антропоним тек 15 адамға тиесілі, яғни бір адамның екі түрлі есімі беріліп отыр. Ол есімдері: азан шақырып қойған төл есімдері мен қосалқы есімдері. Сауалнамаға қатысушылардың жартысынан көбі халық арасында таныс есімдерді ойланбай таңдады. Бұл, негізінен, тұлғалардың төл есімі емес, қандай да бір жағдайда кейіннен алған қосалқы не лақап есімдері. Қатысушылардың 30 пайызы – тарихи тұлғалардың төл есімдерінен бейхабар болса, 33 пайызы – естігендерін, бірақ толық хабардар емес екендерін айтты.

1-кесте

	Қай есім Сізге таныс?	Жақсы білемін	Естігенмін	Білмеймін
1	<i>Әйтеке (би)</i>	+		
2	<i>Шал ақын</i>	+		
3	<i>Абылай</i>	+		
4	<i>Қабанбай</i>	+		
5	<i>Абай</i>	+		
6	<i>Шоқан</i>	+		
7	<i>Ыбырай</i>	+		
8	<i>Сәкен</i>	+		
9	<i>Балуан Шолақ</i>	+	+	
10	<i>Қаныш</i>	+		
11	<i>Күләш</i>	+		
12	<i>Сабыр Шәріпов</i>		+	+
13	<i>Әкім Тарази</i>	+	+	
14	<i>Қаныш</i>	+		
15	<i>Евней</i>	+		
16	<i>Айтық</i>		+	+
17	<i>Тілеуке Күлекеұлы</i>		+	+
18	<i>Әбілмансұр</i>	+	+	
19	<i>Ерасыл</i>		+	
20	<i>Ибраһим</i>	+	+	
21	<i>Мұхаммедһанафия</i>	+	+	
22	<i>Ибраһим</i>		+	+
23	<i>Сәдуақас</i>	+	+	
24	<i>Нұрмағамбет</i>		+	+
25	<i>Ғабдулғани</i>			+
26	<i>Гүлбаһрам</i>		+	+
27	<i>М. Дәулетшин</i>			+
28	<i>Ә. Әшімов</i>			+
29	<i>Ғабдулғани</i>			+
30	<i>Ибн-Қабиден</i>			+

Шығатын қорытынды: танымал болу үшін адам есімінің ресми болуы шарт емес, сол ұлттың тарихымен, мәдениетімен тығыз байланыста болған бейресми есімдері де танымалдық деңгейі жоғары бола алады. Жоғарыда аталған тұлғалардың ұлт тарихында қалған есімдері отбасының ішінде ғана не ауыл арасында қолданылған бейресми есімдері екенін көреміз. Біз бұл жерде есімнің ресмилігін азан шақырылып, көпшілікке жария болуына байланысты атап отырмыз. Осы соңғы есімдер есімді иеленуші адамға ұқсасын, сондай азамат болсын деген ниетте атадан балаға қойылуда. Жаңа туған балаға *Ибраһим емес, Абай* деп қоюмыз, *Сәдуақас емес, Сәкен* деуіміз, *Гүлбаһрам емес, Күләш* деуіміз – осының айғағы.

Халықтың тарихы мен ұлттың когнитивтік санасында өзіндік орны бар тарихи тұлғалар мен атақты адамдар есімдерінің келесі ұрпақтың өкілдеріне қойылуы есімдер тарихының барлық кезеңіне тән. Еліміз егемендігін жариялаған жылдары халықтың отаншылдық, ұлттық рухы көтеріліп, балаларын қазақ мектептеріне оқуға беріп, дүниеге келген сәбилеріне хан-батырлардың, ақын-жазушылардың т.б. тарихи тұлғалардың есімдерін қойғанын жақсы білеміз. Зерттеуші Г.Б.Мәдиева мұның себебін былайша түсіндіреді: «Саяси, тарихи тұлғалардың, белгілі адамдардың есімдеріне деген қызығушылықтың тууы кез-келген тарихи кезеңде сол адамдардың қоғамдағы ролінің артуымен, бағалануымен тікелей байланысты. Мұндай есімдерге жеке индивидтің ғана емес, тұтас ұжымның когнитивтік санасында қалыптасқан ұғым-түсінік, ассоциация арқылы ерекше мән-мағына үстеліп, қолданысқа түседі» [4, 62].

Бұл үдеріс бірнеше жыл бойы сақталып тұрса да, кейінгі 10-15 жылдың көлемінде қазақ есімнамасына шығыстық (әсіресе қыз балаларда) есімдер көптеп еніп, белең алғанын байқаймыз. Қарағанды қаласындағы № 57 мектепті бітірген 1993 жылы туылған түлектердің есімдеріне жасалған талдау бұған мысал бола алады. Сыныптағы 21 оқушының 13-і ер бала болса, соның он бірінің есімі тарихи тұлғалар мен қоғам қайраткерлерінің құрметіне берілген: *Едіге, Абылай, Наурызбай, Әйтеке, Ноян, Шыңғыс, Мұхаммед, Тәттімбет, Дінмұхамед, Нұрсұлтан, Олжас*. Ал 2025 жылғы статистикалық мәліметтерге зер салсақ, ең жиі қойылатын есімдер қатары төмендегідей:

2-кесте

Ең жиі қойылатын ер бала есімдері	Ең жиі қойылатын қыз бала есімдері
<i>Айсұлтан</i>	<i>Айлин</i>
<i>Мұхамед / Мұхаммад / Дінмұхамед</i>	<i>Медина</i>
<i>Омар</i>	<i>Асылым</i>
<i>Әлихан</i>	<i>Айша / Ашиа</i>
<i>Рамазан</i>	<i>Мәриям</i>
<i>Алдияр</i>	<i>Томирис</i>
<i>Әмір</i>	<i>Аяла</i>
<i>Алан</i>	<i>Сафия / Сафият</i>
<i>Хамза</i>	<i>Раяна</i>
<i>Әли</i>	<i>Айым</i>
<i>Нұрислам</i>	<i>Амина</i>
<i>Альтаир</i>	<i>Адия / Хадия</i>
<i>Ислам</i>	<i>Хадииша</i>
<i>Әлинұр</i>	<i>Зере</i>
<i>Мүсілім</i>	<i>Ясина</i>
<i>Ибраһим</i>	<i>Айару</i>
<i>Хақназар</i>	<i>Айзере</i>
<i>Арсен</i>	<i>Айдай</i>

Көріп отырғанымыздай, ер балаларда діни сипаттағы есімдердің белсенділігі артып, қыз балаларда шығыстық сарынның белең алғаны анық көрінеді. Қазақ есімнамасында мағынасы анық, мәні бар қазақтың төл есімдерінің болғаны тіліміздің тазалығының, оны кірме сөздердің көбейіп кетуден сақтаудың жолы екені баршаға аян. Әрине, 100% таза, сол тілдің сөздерінен ғана жасалған есімнама болуы мүмкін емес. Бірақ өзге тілдің есімдерін ретсіз кіргізуден, қолданудан сақ болуымыз керек. Жоғарыдағы кестеге назар салсақ, *Алан, Айым, Асылым, Аяла, Зере, Айару* сияқты қазақтың төл сөздерінен жасалған 5-6 есімді ғана атай аламыз.

Түйіндей келгенде, тіл-тілдегі антропонимикалық кеңістікте кісінің төл есімімен қатар бейресми сипаттағы қосалқы (жанама) есімдердің де қолданыс тауып, қоғам мүшелерінің арасындағы коммуникативтік қызметтің мүлтіксіз атқарылуына күш салатынын көруге болады. Талантты жазушы, аудармашы, дарынды ғалым Евней Арыстанұлының қай есімі болсын, ұрпақтан ұрпаққа таралып, болашақ ұрпаққа сондай болсын деген ниетте қойылуы – заңдылық. Біз бұл шағын мақаламызда Евней Арыстанұлының есімдеріне түсінік беріп, қазақ есімнамасындағы орнын көрсетуге тырыстық. Болашақта оқулықтар мен ғұмырнамалық шығармаларда *Евней (Ибн-Қабиден, мүмкін Ғабиден) Арыстанұлы Бөкетов* деп көрсету қажет болар. Ол – уақыттың еншісіндегі нәрсе. Анығы – адамдар арасындағы күнделікті қарым-қатынас, туыстық не рухани жақындық, қоғамда орын алған түрлі саяси-әлеуметтік жағдайлар аталған есімдердің барлық түрінің кеңістіктен орын алып, өз орнымен қолданыста болуына жағдай жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Жанұзақов Т. Қазақ есімдерінің тарихы /лингвистикалық және тарихи-этнографиялық талдау/. – Алматы: Ғылым, 1971. – 218 б.
- 2 Мұсабаева М.Д. Қазақ тіліндегі антропонимиялық «аталымдардың» этнолингвистикалық сипаттамасы: филол.ғыл.канд. ... авторефераты. - Алматы, 1995. – 26 б.
- 3 Букетов Е.А. Об академике Сатпаеве. – Караганда: Полиграфия, 1994. – 144 с.
- 4 Мұсабаева М.Д. Қазақ тіліндегі антропонимиялық «аталымдардың» этнолингвистикалық сипаттамасы: филол.ғыл.канд. ... авторефераты. – Алматы, 1995. – 26 б.

ӘОЖ 894.342.574

Е.А.БӨКЕТОВ ӨМІР ЖОЛЫ – ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚҚА ӨНЕГЕ

Сатеева Б.С., академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан
Аманжол Н., академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан

*«...Меннен кейін не болатынын білмеймін, бірақ мен екен дәннің біреуі
өз жемісін берсе, мен өзімді бақытты адаммын деп санар едім».*

Е.А.Бөкетов

Адамзаттың басты құндылықтары барша адам баласына ортақ десек те, тарихқа, тарихи тұлғаларға көзқарас әлемде әртүрлі. Туған халқымыздың өткен тарихына көз жіберсек, отансүйгіштің керемет үлгілерін көреміз. Сондай тұлғалардың бірі – еліне еселі еңбек сіңірген, қашанда ұлт болашағын ойлаған, жастарға үлгі тұтарлық дара тұлға, қазақтың қоғам қайраткері, аудармашы, қазақтың көрнекті ғалымы – Евней Арыстанұлы Бөкетов.